

PAPER DETAILS

TITLE: ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE KANUN ÇALGISINI ÖĞRETMEYE YÖNELİK
SİSTEMATİK YAKLASIMLAR

AUTHORS: Nuray DÖNMEZ DEVECIOGLU

PAGES: 1429-1458

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1891066>

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE KANUN ÇALGISINI ÖĞRETMEYE YÖNELİK SİSTEMATİK YAKLAŞIMLAR**Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU*****ÖZET**

Bu çalışma, T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Akhisar Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim gören özel yetenekli öğrencilerin kanun icrâ tekniklerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim modelinin öğrenciler üzerindeki etkilerini saptamak amacıyla oluşturulmuş bir öğretim programına ilişkindir. Söz konusu öğretim modeli, Renzulli'nin "Üç Halka Kuramı" (Üçlü Çember Modeli) olan Ortalama Üstü Yetenek, Yaratıcılık ve Motivasyon özelliklerine değinilerek hazırlanmıştır. Bu araştırma, özel yetenekli öğrencilerin kanun çalgısı eğitiminde "Üç Halka Kuramı"nın kullanılabilirliğini sağlayarak, özel yetenekli öğrencilerde çalgı eğitiminin daha anlamlı ve verimli hale getirilmesi adına geliştirilmiş olan öğretim modelini uygulama amacıyla tasarlanmıştır. Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu yansız bir şekilde kontrol grubu (n=4), deney grubu (n=4) olarak belirlenmiştir. Öğretim modeli 8 ders süresince sürdürülmüştür. Ön test – son test sonuçlarının iki uzman tarafından değerlendirilmesinin ardından Mann – Whitney U Testi ile anlamlı bir fark aranmıştır. Veriler SPSS 20 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Denklik testi de TestMaker 9.3 paket programında analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda; özel yetenekli öğrencilere yönelik olarak oluşturulan öğretim modelinin kanun icrâ tekniklerini algılama sürecinde üstün performans gösterebilme yetisini geliştirerek bir esere daha önceden sergilenmemiş müzikal özellikler kazandırmanın ve esere kanun icrâ tekniklerini farklı açılardan uygulayabilmenin etkisi ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kanun Eğitim Stratejileri, Kanun İcrâ Teknikleri, Üç Halka Kuramı, Üçlü Çember Modeli, BİLSEM (Bilim Sanat Merkezi), Özel Yetenekli Öğrenciler.

SYSTEMATIC APPROACHES TO TEACHING THE KANUN INSTRUMENT TO GIFTED STUDENTS**ABSTRACT**

This study is about a curriculum created to determine the effects of the teaching model prepared for the development of Kanun playing techniques of the special talented students studying at the Akhisar Science and Art Center of the General Directorate of Special Education and Guidance Services of the Ministry of National Education of the Republic of Turkey. The teaching model has been prepared by referring to the features of Above Average Ability, Creativity and Motivation in relation to Renzulli's Three Ring Theory (Triple Circle Model). This study was designed to implement the teaching model developed in order to make instrument education more meaningful and efficient for special talented students by ensuring the usability of the Three Ring Theory in Kanun instrument education of special talented students. In the research, it was used experimental pattern with pretest-posttest control group. The study group was determined unbiasedly as the control group (n=4) and the experimental group (n=4). The teaching model in the study was continued for 8 lessons. After the pre-test and post-test results were evaluated by two experts, a significant difference was sought with the Mann – Whitney U Test. The data were analyzed using the SPSS 20 package program. The equivalence test was also analyzed in the TestMaker 9.3 package program. As a result of the study, the effect of the teaching model created for special talented students by improving the ability to show superior performance in the process of perceiving Kanun playing techniques, giving a musical features that have not been exhibited before, and applying Kanun playing techniques to the work from different angles has been revealed.

Keywords: Kanun Education Strategies, Kanun Playing Techniques, Three Ring Theory, Triple Circle Model, Bilsem (Science and Art Center), Special Talented Students.

* Millî Eğitim Bakanlığı Akhisar Bilim ve Sanat Merkezi, <https://orcid.org/0000-0003-4465-4404>, nuraydonmez83@icloud.com

Araştırma Makalesi

Sayfa Sayısı: 1429-1458

Makale Geliş Tarihi: 25.07.2021

Makale Kabul Tarihi: 21.12.2021

Makale Yayın Tarihi: 31.12.2021

1. GİRİŞ

Tarih boyunca müzik alanında üstün başarı gösteren sanatkarların birçoğunun özel yetenekli bireyler olduğu tahmin edilmektedir. Bu özel yetenekli sanatkarların keşfedilmesi ve eğitime destek verilmesi ile muazzam başarılar oluşmuştur.

Beethoven'nın müzik öğretmeninin onun için "ümitsiz vaka" ifadesini kullanması, özel yetenekli öğrencilerin eğitim ve öğretim programlarında özerk eğitim sisteminden keskin bir ayrışma içerisinde olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

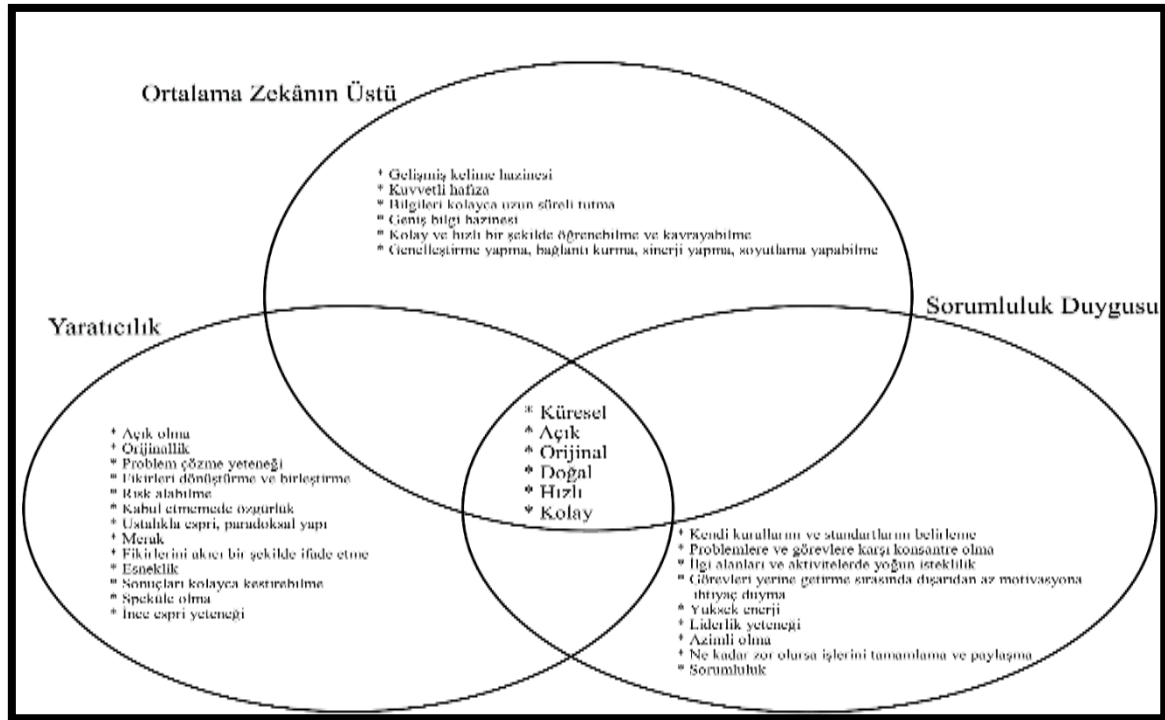
Batı müziğinin etkilerini yansıtan geleneksel Türk mûsikîsi eserlerinden esinlenerek oluşturulan etütler fiske tekniği, fiskeli glissando, kromatik teknik, akor ve arpej figürasyonları ile desteklenen kanun icrâ teknikleri, özel yetenekli öğrencilerin seviyesine uygun olarak oluşturulmuştur. Bu öğretim modeli, öğrencilerin kolaylıkla icrâ edebileceklerinin yanı sıra bir o kadar da sorumluluk bilinciyle çalışabilecekleri farklı çalışma etütlerini kapsamaktadır.

Özel yetenekli öğrencilerin kanun çalma becerilerindeki gelişimler, Renzulli'nin "Üç Halka Kuramı" ele alınarak hazırlanan öğretim sistemi ile incelenmiştir. Renzulli'nin her çocuğa farklı müfredat uygulama tekniğinin icrâ becerilerinin geliştirilmesinde oldukça yaratıcı sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Özel yetenekli öğrenciler için kanun çalgı metodunun olmayışına dikkat çeken bu araştırmada; kanun çalgısının, bu eğitim modelindeki eksiklikleri gidermek için geliştirilmiş olan öğretim metodunun özel yetenekli öğrenci gelişimine etkisi incelenmektedir.

Yetenek, yaratıcılık ve motivasyon özellikleri kapsamında oluşturulan öğretim modeli, çalgı icrâ becerisinin gelişiminde ne derece etkili olduğu çalışmada incelenmektedir.

1.1 Renzulli Üç Halka (Küme) Kuramı

Şekil 1.1. Renzulli'nin "Üç Halka Kuramı" (Karabey ve Yürümezoğlu 2015'den uyarlanmıştır).

“Renzulli, üstün zekâ tanımını birey değil davranış kavramı üzerinden yapmakta ve geliştirdiği üçlü halka yaklaşımı ile bunu açıklamaktadır. Üstün davranışlar, üç temel insan özellikleri kümesi olan normalüstü yetenek, yaratıcılık ve yapılan işe bağlılığın etkileşimi ile ortaya çıkar. Renzulli, üç özelliğin de üstün davranışın gelişmesine aynı derecede katkı sağladığını ve her üçünün de önemli olduğunu belirtmektedir” (Renzulli ve Reis, 1997, Aktaran: Öpengin, 2011: 10, 11). “Bu üç özelliğin birincisi olan normalüstü yetenek, genel yetenek ya da özel yetenek gerektiren bir alanda gösterilen üst düzey performans ya da potansiyeldir. Normalüstü yetenek hem genel yetenek olarak tüm alanlarda hem de özel yetenek olarak belirli bir alanda görülebilir. Renzulli, bunu bir alanda gösterilen performansın %15 ile %20 üst dilimi olarak belirtmektedir” (Renzulli, 2005 Aktaran: Öpengin, 2011: 11). “Bu görüş, üstün zekâlılığı test sonuçlarına göre %3 ile %5 üst dilime yerleştiren Marland Raporu gibi geleneksel yaklaşımlardan farklılık göstermektedir” (Kaufman ve Sternberg, 2008, Aktaran: Öpengin, 2011: 11).

“Üç halka kuramına göre bireyin motivasyon, ortalama üstü yetenek ve yaratıcı olması üstün yetenekli olarak tanımlanması açısından önemlidir. Ancak Renzulli, üstün yetenekli olabilmek için bu üç alanının üçünde de çok yüksek potansiyele sahip olunmasının bir önemi yoktur demiştir” (Renzulli, 1978, Aktaran: Karabey ve Yürümezoğlu, 2015: 94).

1.1.1 Ortalama Üstü Zihinsel Beceri

Renzulli ortalama üstü zekâ halkasında; kuvvetli hafıza, bilgileri kolayca uzun süreli tutma, gelişmiş kelime hazinesi, geniş bilgi hazinesi, bağlantı kurma, kolay ve hızlı bir şekilde öğrenebilme ve kavrayabilme, genelleştirme yapma, soyutlama yapabilme, sinerji yapma, gibi becerilerin üst düzeyde olmasını savunmaktadır.

“Sözel ve sayısal beceriler bu alana girmektedir. Bireyin bu alanda gösterdiği performans açısından önemli ölçütlerden biri de kolay ve hızlı bir şekilde öğrenebilmedir. Bu kısım özellikle çocuklarda ciddi bir ayırt edicilik ortaya koymakta ortalama üstü performans açısından önemli bir değişkendir” (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015: 95).

1.1.2 Yaratıcılık

“Üç halka kuramı açık olarak üstün yeteneğin bir parçası olarak yaratıcılığı görmektedir. Aslında yaratıcılık hem yetenekliliğin hem de zekânın önemli bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır” (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015: 95).

Renzulli’nin yaratıcılık halkası; orijinallik, sonuçları kolayca kestirebilme, fikirleri dönüştürme ve birleştirme, ustalıklı espiri, açık olma, paradoksal yapı, merak, fikirlerini akıcı bir şekilde ifade etme, kabul etmemede özgürlük, speküle olma, problem çözme yeteneği, ince espri yeteneği, risk alabilme gibi özelliklerden oluşmaktadır.

1.1.3 Motivasyon

Renzulli’nin motivasyon halkası kendi kurallarını ve standartlarını belirleme, liderlik yeteneği, ilgi alanları ve aktivitelerde yoğun isteklilik, görevleri yerine getirme sırasında dışardan az motivasyona ihtiyaç duyma, sorumluluk, azimli olma, yüksek enerji, problemlere ve görevlere karşı konsantre olma, ne kadar zor olursa olsun işlerini tamamlama ve paylaşma gibi özelliklerden oluşmaktadır.

“Motivasyon konusunun eğitimcileri ilgilendiren tarafı öğrencilerin nasıl güdüleneceğidir. Birçok eğitimcinin düşüncesine göre öğrenci, öğrenmeyi isteyen yani güdümlü olan öğrencidir” (Fenmen, 1991). “Bu anlayışın temelinde güdümlü öğrencilerin, öğretmenini işini kolaylaştırıyor olması görüşü yatmaktadır. Bu tür öğrencilerin öğretmenleri de güdülediği ve öğretmenin öğrencilerine bu etkiden dolayı daha kaliteli öğretim vermeye, yeniliklere açık nitelikte dersler vermeye çalıştığı gözlenmektedir” (Sungurtekin, 2010: 29).

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Bu doğrultuda müzik eğitiminin alt dallarından olan çalgı eğitimi müzik disiplininin içindeki en somut alanlarından biridir. Bireyin bir eseri seslendirebilme becerisi, içsel veya çevresel pekiştireçler neticesinde farklılık gösterebilmektedir. Müzik disiplinine karşı olumlu pekiştireçler eğitim – öğretim alanının diğer alt dallarında da güdülenmeye katkı sağlayabilir.

“Çalgı eğitiminde öğretmenin en büyük görevi, öğrenciye çalgıyı değil, müziği sevdirmektir. Çünkü çalgı bir araç, müzik ise amaçtır. Müziksel motivasyonda ruhsal/duygusal durumun sürekli gözlenmesi ve bir odak haline gelmesi esas olmalıdır. Motivasyon konusunun yoğun birikiminin olmasına karşın öğrencilerin güdüsüzlüğünü, okullarda yaşanan en önemli sorunlardan biri olma özelliğini sürdürmektedir” (Sungurtekin, 2010: 32).

1.2 Araştırma Problem Cümlesi

Renzulli’nin “Üç Halka Kuramı”nın (Üçlü Çember Modeli) özel yetenekli öğrencilerin kanun çalgısı eğitiminde kullanılabilirliği, özel yetenekli öğrencilerin seviyelerine uygun olarak geliştirilmiş sistematik bir öğretim programı ile müzik eğitiminde farkı kazanımlar sağlayabilir mi?

Bu doğrultuda çalışmanın problem cümlesi “özel yetenekli öğrenciler özelinde müzik dersi öğretimine yönelik olarak geliştirilmiş sistematik yaklaşımların, kanun çalgısında akor, arpej, fiske, fiskeli glissando, kromatik icrâ teknikleri açısından yeteneğin gelişimine ne derece etkisi olmuştur?” biçiminde oluşturulmuştur.

1.2.1 Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın problem cümlesine ilişkin maddeler halinde sunulan alt problemlere sonuçlar aranmıştır.

Birinci kademe özel yetenekli öğrencilerin kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sisteminin;

1. Deney grubu öğrencilerinin akor tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi nedir?
2. Deney grubu öğrencilerinin arpej tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi nedir?
3. Deney grubu öğrencilerinin fiske ve fiskeli glissando tekniklerini seslendirme düzeylerine etkisi nedir?
4. Deney grubu öğrencilerinin kromatik tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi nedir?
5. Yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulanabilir becerileri ne düzeyde gelişmiştir?
6. Araştırmaya yönelik oluşturulan çalışmaların kolayca ve uzun süreli hafızaya alma yöntemi ile diğer teknikler üzerine aktarma becerileri ne düzeyde gelişmiştir?

1.3 Araştırmanın Amacı

Özel yetenekli öğrenciler için kanun çalgı metodunun olmayışı üzerine planlanmış bu çalışmada; kanun çalgı eğitim modelindeki bu eksiklikleri gidermek için geliştirilmiş olan öğretim planı ile özel yetenekli öğrenci eğitiminde kanun icrâ yeteneğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Özel yetenekli öğrenciler, yeteneklerini özgün bir şekilde icrâ edebilecekleri nitelikte hazırlanmış bir eğitim programına gereksinim duymaktadırlar. Bu çalışma, özel yetenekli öğrenci eğitiminde kanun çalgısının ileri düzey icrâ teknikleri kapsamında oluşturulan öğretim sisteminin öğrenciler üzerindeki etkilerini saptama amacıyla geliştirilmiştir. “Üç Halka Kuramı”, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde kanun çalgısının kullanılabilirliğinin sağlanması, özel yetenekli öğrencilerin çalgı eğitimi daha anlamlı ve verimli hale getirilmesi adına geliştirilmiş olan öğretim sistemini uygulama amacı ile tasarlanmıştır.

1.4 Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada, kanun çalgısı özelinde, özel yetenekli öğrenci eğitiminde kullanılan sistematik yaklaşımların Renzulli’nin “ortalamanın üzerinde bir yetenek, yaratıcılık ve motivasyon” özelliği çerçevesinde geliştirici olacağı düşünülmektedir.

Özel yetenekli öğrencilere kanun çalgısını öğretmeye yönelik geliştirilen bu öğretim modeli, Bilim ve Sanat Merkezinde kanun çalgı eğitimine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Akor öğretimine yönelik hazırlanan alıştırmalar, deney grubundaki öğrencilerin akor seslendirme becerilerini olumlu yönde geliştirecektir.
2. Arpej öğretimine yönelik hazırlanan alıştırmalar, deney grubundaki öğrencilerin akor seslendirme becerilerini olumlu yönde geliştirecektir.
3. Fiske öğretimine yönelik hazırlanan alıştırmalar, deney grubundaki öğrencilerin akor seslendirme becerilerini olumlu yönde geliştirecektir.
4. Fiskeli glissando öğretimine yönelik hazırlanan alıştırmalar, deney grubundaki öğrencilerin akor seslendirme becerilerini olumlu yönde geliştirecektir.
5. Kromatik öğretimine yönelik hazırlanan alıştırmalar, deney grubundaki öğrencilerin akor seslendirme becerilerini olumlu yönde geliştirecektir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın yöntem ve buna ilişkin ayrıntıları alt başlıklar biçimde düzenlenerek hazırlanmıştır.

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modelini, ön test ve son test kontrol gruplu model oluşturmuştur.

“Deneysel bir çalışmada araştırmacı en azından bir bağımsız değişkeni manipüle (istediği şekilde değer verir – ışık, ısı oranını artırmak gibi) eder ve bunun bir veya daha çok bağımlı değişken üzerindeki etkilerini belirlemeye çalışır. Bu sebeple kontrol deneysel çalışmalarda temel bir rol oynar. Araştırmacı deney grubu ile kontrol grubu arasında her şeyin eşit olmasını ister. Ancak bu sayede manipüle edilen bağımsız değişkenin etkisini doğru olarak tespit etmek mümkün olur” (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu, Yıldırım, 2010, s. 65).

2.2 Çalışma Grubu

Araştırma 2019 – 2020 Eğitim – Öğretim yılında Akhisar Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) özel yetenek müzik bölümü öğrencileri (n=8) ile gönüllülük esası ve veli muvafakatnameleriyle gerçekleştirilmiştir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Kontrol ve deney gruplarına deneysel işlem öncesi denklik testi uygulanmıştır. Araştırmanın başlangıcında ön test, son aşamasında ise son test Performans Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın dereceli puanlama anahtarı (rubric) geçerliğinin sağlanması için uzman görüş formu hazırlanmıştır. Form, araştırmanın uyumluluğu, denklik testi, dereceli puanlama anahtarındaki zaman, puanlama anahtarı, soru ve cevap maddeleri sorgulanmasına yöneliktir. Form 10 maddeden ve beşli likert tipi sistemde hazırlanmış ve uzmanlara yönlendirilmiştir.

Dereceli puanlama anahtarının güvenilirliğine ilişkin korelasyon 0,92 katsayısındadır. Bu veri dereceli puanlama anahtarının güvenilirlik göstergesidir.

2.4 Verilerin Analizi

Araştırmadaki gruplar denklik testi verilerine göre (n=4) atanmıştır. Kontrol ve deney gruplarında 4 kişi (n=4) ve toplamda da 8 kişi (n=8) bulunmaktadır. Öğretim sistemi 8 ders süresince sürdürülmüştür. Ön test – son test sonuçlarının iki uzman tarafından değerlendirilmesinin ardından Mann – Whitney U testi ile anlamlı bir fark aranmıştır.

“Mann – Whitney U Testi iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmek için kullanılmaktadır” (Büyüköztürk, 2010, s.155). Veriler SPSS 20 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin tahlilinde 0.05 ehemmiyet teşkil etmiştir.

TestMaker 9.3 paket programı, denklik testinin ölçme ve değerlendirmesinde kullanılmıştır. Denklik testi sonuçlarında grup oluşturma yansız ve puan eşitlikleri baz alınarak yapılmıştır. Veri toplamada

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

öğrencilere kanun icrâ tekniklerini kapsayan uygulamalı sorular sorulmuştur. Uzman görüşü formları, iki öğretim görevlisinin görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Sonuç itibarıyla denklik testinin güvenilirliği sağlandığı söylenebilir.

2.5 DeneySEL İşlem

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerinin sürdürülebilirliğine etkisini belirlemek amacıyla oluşturulan ve sekiz haftalık ders sürecini kapsayan bu araştırmada kanun çalgı eğitiminde zorluk mertebesi en yüksek olan fiske tekniği, fiskeli glissando, kromatik tekniği, akor ve arpej tekniklerine yer verilmiştir. Özel yetenekli öğrencilere uygulanan öğretim programı doğrultusunda hazırlanan öğretim sistemi, 8 haftalık ders süresini kapsayan deneySEL işlem sürecinden oluşmaktadır. DeneySEL işlem sürecinde ön test ve son test sorularında toplam 4 ünite konularına yer verilmiştir. Batı müziğinin etkilerini yansıtan geleneksel Türk mûsikîsi eserlerinden esinlenerek oluşturulan akor tekniği, arpej teknik, fiske, fiskeli glissando ve kromatik figürasyonları ile desteklenen farklı etütlerin kontrol ve deney grubu öğrencileri üzerinde uygulanan öğretim sistemi 30 dakika $\times$ 4 = 120 dakika süre zarfında uygulanmıştır.

DeneySEL işlem sürecinde kontrol ve deney gruplarına uygulanan öğretim programları ve işleyişleri Tablo 2. 3, 2., 4, 2. 5, 2. 6 ve 2. 7.'de sunulmuştur.

DeneySEL işlem sürecinde çalışmaların karışıklığa sebebiyet doğmamasından dolayı üniteler ve aşamaları özel kodlama biçimde hazırlanmıştır. Ünite aşamaları ve deneySEL işlem sürecinin taslağı “Ünite İçeriklerinin Kodları” başlıklı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Ünite İçeriklerinin Kodları

İşlenecek Ders Haftaları	DeneySEL İşlem Kazanım Rumuzları	DeneySEL İşlem Kazanımı Başlıkları
1. 2.	A	Kanun Çalgısının Tarihi
1. 2.	B	Kanun Çalgısının Teknik Özellikleri
1. 2.	C	Kanun Çalgısının Anatomik Yapısı
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.	D	Geleneksel Türk Mûsikî Perde Sistemimde Notaların İsimleri
3. 4. 5. 6. 7. 8.	E	Geleneksel Türk Mûsikî Perde Sisteminin Kanun Çalgısı Üzerinde Gösterimi
3. 4. 5. 6. 7. 8.	F	Kanun İcrâ Teknikleri
4. 5. 6. 7. 8.	G	Kanun Çalgısında Akor Tekniği
4. 5. 6. 7. 8.	H	Kanun Çalgısında Arpej Tekniği
5. 6. 7. 8.	I	Kanun Çalgısında Fiske ve Fiskeli Glissando Tekniği
5. 6. 7. 8.	J	Kanun Çalgısında Kromatik Tekniği
5. 6. 7. 8.	K	Türk Mûsikîsinde Eser Çalışması

2.5.1 (A) Kanun Çalgısının Tarihçesi

“Kanunu, aslen bir Türk olan ve Türkistan’ın Farab kasabasında doğan, zamanının büyük filozofu ve mûsikî bilgini olarak tanınan Fârâbî’nin (870-950) icat ettiğini birçok kaynak belirtmektedir” (Açın, 1994: 149).

“Evliya Çelebi de seyahatnamesinde kanun sazından bahseder. Çalgı tarihi konusunda kesin bir saptama yapmak zordur, çünkü müzik aletleri insanla beraber doğmuş ve gelişmişlerdir. Adlarının geçtiği en eski kaynaklardan, doğmuş olabilecekleri çağ hakkında yaklaşık bir fikir elde edinilebilir. Hepsinin doğum yeri, medeniyetin daha önce geliştiği Asya kıtasıdır” (Bebek, 2011: 3).

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

“Kanunun bugünkü şeklini ne zaman aldığı konusunda kesin bir bilgi yoktur. Maragalı Abdülkâdir’in (1350? – 1435) edvârında yaptığı “kanun” tanımından 14. yüzyılda kullanılan kanunun bugünkü şekline yakın olduğu anlaşılmaktadır” (Günalçin, 2010: 10).

“Kanun ülkemize Kanunî Ömer Efendi ve Kanunî Hacı Arif Bey gibi iki büyük isimle tanınmıştır” (Tanrıkorur, 2001: 169). “Kanunu mandalsız olarak çalan Hacı Arif Bey’in (1862 – 1911) besteci Hacı Arif Bey’le (1831 – 1885) karıştırmamalıdır” (Açın, 1994: 152).

2.5.2 (B) Kanun Çalgısının Teknik Özellikleri

“Ali Rıfat Bey, ‘Türk Tarihinin Anahatları’ adlı eserinde kanunun bir sesindeki her üç telin aynı sesle akortlu, 25 perdeden ibaret olduğunu, 19. yüzyıla gelinceye kadar modülasyon gerektiğinde sol elin başparmağının istenilen telin üzerine basılarak, telin boyunun ayarlandığını ve daha sonra mandal sisteminin icat edilip geliştirildiğini belirtmiştir” (Somakçı, 2000: 17).

“Kanun sazına mandallar İstanbullu saz yapımcıları tarafından takıldığı sanılmaktadır. Bu konu kesin olarak bilinmemektedir ama ilk mandalın Kanunî Ömer Efendi tarafından takıldığı sanılmaktadır” (Kahyaoglu, 2011: 13). “Kanun yapımcılığındaki tarihsel sürece bakıldığında, değişen kültür ve talepler kanun yapımını da etkilemiştir. Bu bağlamda en büyük değişim olarak, kanuna mandal sisteminin ilave edilmesi gösterilebilir. Daha önceleri mandalsız çalınan kanuna mandal eklenmesi 1880’e doğru Kanuni Hacı Arif Bey tarafından gerçekleştirilmiştir” (Öztuna, 2006: 431). “Mızrap; kanunu çalarken kanundan pürüzsüz ve gür ses elde edebilmek için kullanılan gereçlerden biridir. Hammadde olarak bağa (su kaplumbağası) manda boynuzu ve fildişi kemiği kullanılır” (Somakçı 2000: 38). Mızraplar sağ ve sol elin ikinci parmaklarını saran yüksük ile icrâ edilmektedir.

2.5.3 (C) Kanun Çalgısının Anatomik Yapısı

Kanun çalgısının anatomik yapısını ses kutusu (gövde), ses (üst) tablosu, ses kafesleri, yanlık, balkonlar, burguluk, burgu, baş eşik, tel yatağı, mandal tahtası, mandal, filâtolar, deri, tel takacağı, eşik, köprü, tel sürgüsü, tel, alt tablo ve mızrap bölümleri oluşturmaktadır.

“Kanun geometrideki dik yamuk şeklinde, boyu 95 – 100 cm, eni 38 – 40 cm derinliği ise 5 cm’dir. Ses tablosu genellikle çınar ağacından yapılır ve üzerinde sedeften veya kendi ağacından oyularak yapılmış ses kafesleri bulunur. Yanları lâdin veya gürgen ağacından yapılır ve üzerine işlemler kaplanır. Alt tablosu için en ideal ağaç ıhlamurdur” (Açın, 1994: 153).

Kanun çalgısı isteğe bağlı olarak 22, 23, 24, 25, 26, 27 ve üzeri sabit perdeden üretilmektedir. Günümüzde ise yaygın olarak 26 sabit perdeli kanun kullanıldığı söylenebilir. Her perde eşit frekans değerine sahip 3 telden oluşmaktadır. Böylece 26 sabit perdeli bir kanunda toplam (26 × 3) 78 tel bulunmaktadır.

2.5.4 (D) Geleneksel Türk Mûsikîsinde Ses Sistemi ve Perde Adları

“Türk mûsikîsinde bir sekizli içinde birbirinden eşit uzaklıkta olmayan 24 aralık bulunduğunu görürüz. Bu 24 aralıkta meydana gelen 25 sesin her birinin ayrı ismi vardır” (Özkan, 1998: 37). Bu perde dizgesi ve adlandırılmaları Şekil 2. 1 ve 2. 2.’de sunulmuştur.

Kaba Çârgâh Kaba Nîm Hicaz Kaba Hicaz Kaba Dik Hicaz

Yegâh Kaba Nîm Hisâr Kaba Hisâr Kaba Dik Hisâr

Hüseyinî Aşîrân Acem Aşîrân Dik Acem Aşîrân Irâk

Geveşt Dik Geveşt Rast Nîm Zîrgüle Zîrgüle Dik Zîrgüle

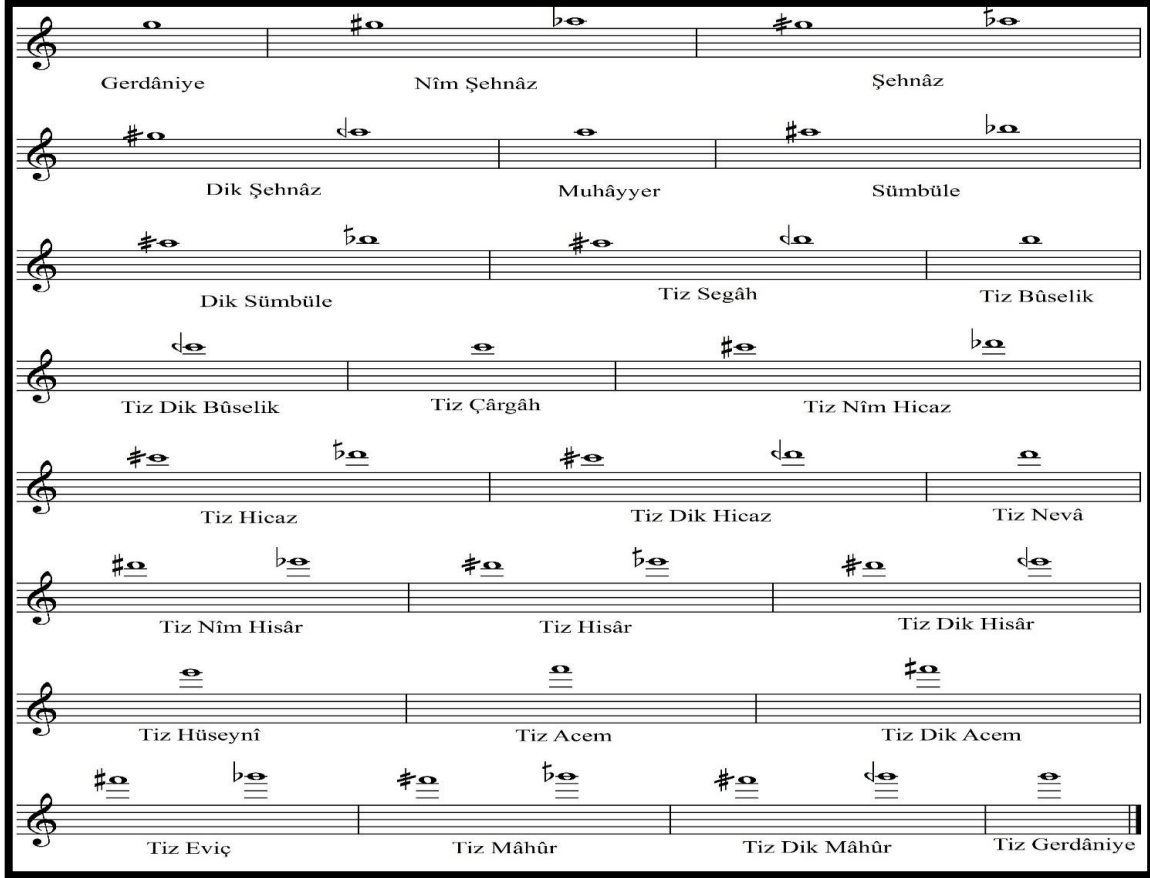
Dügâh Kürdî Dik Kürdî Segâh Bûselik

Dik Bûselik Çârgâh Nîm Hicaz Hicaz Dik Hicaz

Nevâ Nîm Hisâr Hisâr Dik Hisâr Hüseyinî

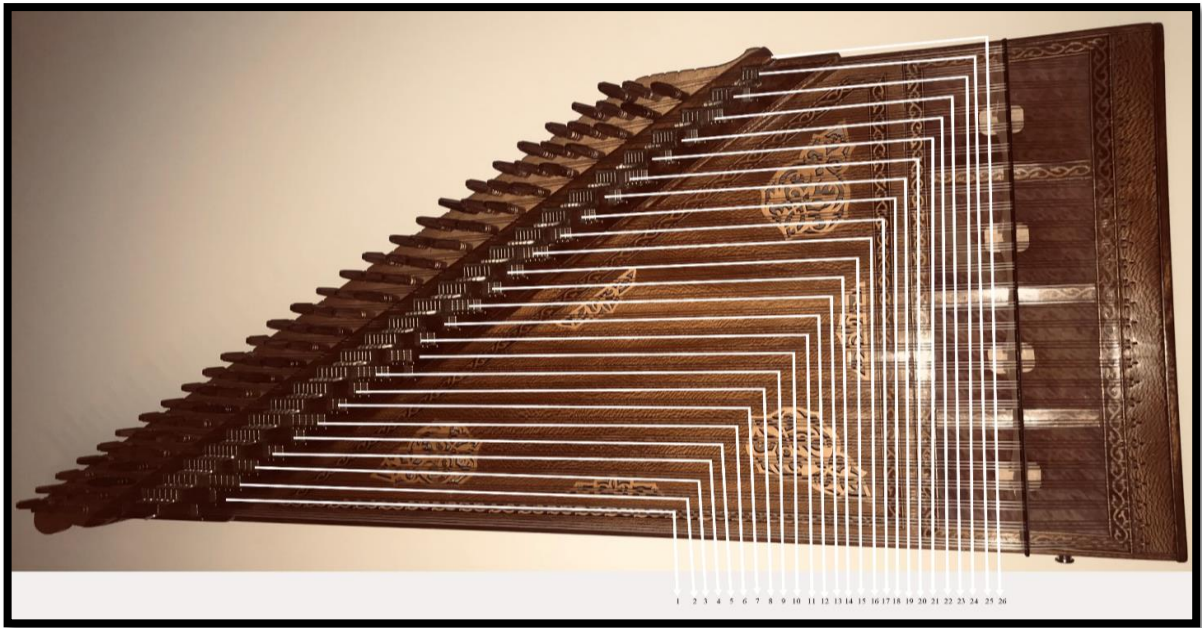
Acem Dik Acem Eviç Mâhûr Dik Mâhûr

Şekil 2.1. Türk Mûsikîsinde Kullanılan Perde Dizgesi (Sayfa 1)

Şekil 2.2. Türk Mûsikîsinde Kullanılan Perde Dizgesi (Sayfa 2)

2.5.5 (E) Geleneksel Türk Mûsikî Perde Sistemimin Kanun Çalgısı Üzerinde Gösterimi

Şekil 2.3. Kanun Çalgısındaki Tellerin Perde Adları

Tablo 2.2. Kanun Çalgısındaki Tellerin Perde Adları (Şekil 2. 3. 'e İlişkin)

Kanun Çalgısındaki Tellerin Perde Adları (Şekil 2. 3. 'e İlişkin)			
Tel Numarası	Telin Perde Adı	Tel Numarası	Telin Perde Adı
1	Kaba Yegâh	2	Kaba Hüseyinâşîrân
3	Kaba Acemaşîrân	4	Kaba Rast
5	Kaba Dügâh	6	Kaba Bûselik
7	Kaba Çârgâh	8	Yegâh
9	Hüseyinâşîrân	10	Acemaşîrân
11	Rast	12	Dügâh
13	Bûselik	14	Çârgâh
15	Neva	16	Hüseyinî
17	Acem	18	Gerdâniye
19	Muhayyer	20	Tiz Bûselik
21	Tiz Çârgâh	22	Tiz Nevâ
23	Tiz Hüseyinî	24	Tiz Acem
25	Tiz Gerdaniye	26	Tiz Muhayyer

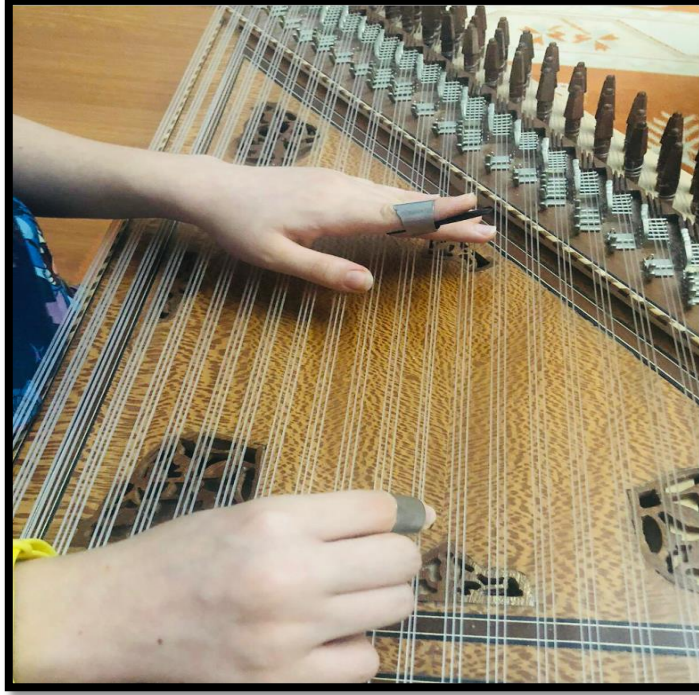
2.5.6 (F) Kanun İcrâ Teknikleri

Kanun çalgı eğitimi, geleneksel icrâ teknikleri ile başlayıp öğretim programında çalgı hâkimiyetinin sağlanması nihayetinde modern icrâ teknikleri ile kazanım oluşturmaya hedefleyen bir eğitim sistemi özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde anlamlı bir öğrenme sağlayabilir.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde, kanun icrâ teknikleri içinde yer alan akor tekniği, arpej tekniği, fiske tekniği, fiskeli glissando ve kromatik tekniğin yaygın öğretim sisteminde uzun bir eğitim – öğretim planını kapsadığı görülmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin ortalama üstü bir yeteneğe ve zekâya sahip olduğu bilinciyle, her öğrencinin seviyesine uygun öğretim programının geliştirici öğretim modeli ile kazanım becerilerinin daha kısa bir program ile saptanacağı belirtilebilir. Akor tekniği, arpej tekniği, fiske tekniği, fiskeli glissando tekniği ve kromatik tekniklerinin eser üzerindeki koordinasyon yeteneği, kanun icrâ tekniklerinin tüm öğelerini uygulama becerisini geliştirmek suretiyle ve bu teknikleri kapsayan etütlerin moderato (orta hızda 108 – 120) ve presto (çok hızlı 168 – 200) gibi metronom değerleri eşliğindeki görev ve sorumlulukların gerçekleştirilmesiyle anlam kazanacaktır.

Kanun çalgısında kullanılan teknikler icrâ edilirken parmakların ve ellerin kanun çalgısına (kanun tellerine) yakın konumlandırılması büyük önem teşkil etmektedir. Ajilite gerektiren etütlerin uygulamasında sağ ve sol elin bulunduğu konuma göre pozisyon alması pürüzsüz bir icrâ tekniğinin oluşumunu sağlayacaktır. Akor ve arpej tekniğinde farklı figürasyonlardan oluşan etütler çalışmayı monotonluktan kurtararak yepyeni taze bir yaklaşım ile performans esneklik kazandıracaktır. Perde geçişlerinde değiştirme işaretlerinin yer aldığı pasajlarda, bilakis kromatik tekniğinde ortaya çıkan koordinasyon sorunlarının çözümü, problemin saptandığı pasajlara yönelik oluşturulan öğretim modelinde yer alan etüt çalışmalarıyla yapılandırılabilir.

Kanun çalgısına özgü bir teknik olan fiske tekniğinin, ince motor becerilerinin gelişim aşamasındaki çocuklar üzerinde uygulanması, öğrencinin sol el birinci tırnak ya da derinin tahrişine ve tekniğin pürüzsüz bir şekilde icrâ edilemeyeşine neden olabilmektedir. “Üç parmağın birleşimiyle uygulanan fiske tekniği” olarak adlandırılabilir tekniğin birinci kademe öğrenciler üzerinde uygulanması, parmaklar üzerinde herhangi bir tahriş sebebiyet vermeyerek tekniğin pürüzsüz bir şekilde icrâ edilmesini sağlayabilir. Bu sebeple özellikle birinci kademe seviyesindeki öğrenciler üzerinde fiske tekniğinin sol el üzerinde üçüncü, dördüncü ve beşinci parmağın birleştirilerek tekniğinin uygulanması, ince motor beceri gelişimini tamamlayana kadarki zaman diliminde çalgı eğitiminde kolaylık sağlayabilir.

Şekil 2.4.Üç Parmağın Birleşimiyle Uygulanabilir Fiske Tekniği

Fiskeli glissando tekniğinde icrâ pozisyonu; sol el birinci parmak ve üçüncü parmağın birleşiminin ardından birinci parmağın tırnak bölümü ile perdenin çalgı üzerinde mandal tahtasının bitiminden sonra mandal tahtasını takip eden filâtolar hizasından, erişilebilir ses aralığı kısmına doğru sesin akışkan biçiminde kaydırılarak, glissandonun son sesinin sağ el ikinci parmak eşliğinde duyumu ile sağlanır. “Sol el fiske pozisyonu alır ve sağ el tele bir kere vurduktan sonra varılacak sese kadar tel üzerinde eşige doğru kaydırılır. Burada bir nevi fiske hareketi yapıldığından buna Fiskeli Glissando demek daha doğru olur” (Ayangil, 2005, Aktaran: Toksoy Kostak, 2018: 59). Fiskeli glissando tekniğinin, ince motor becerilerinin gelişim aşamasındaki çocuklar üzerinde uygulanması, sesin akışkan duyumunun net bir biçimde uzaklaşmasına sebebiyet verebilir. Bu sebeple, fiskeli glissando tekniğinin sol el birinci parmak üzerinde yer alan yüksük ile icrâ biçimi akışkan ve güçlü bir sesin duyumuna katkı sağlayabilir. “Yüksük ile uygulanan fiskeli glissando tekniği” olarak adlandırılabilir tekniğin birinci kademe seviyesindeki öğrenciler üzerinde uygulanabilirliği, ince motor beceri gelişimini tamamlayana kadarki zaman diliminde çalgı eğitimine anlamlı bir katkı sağlayabilir.

Şekil 2.5.Yüksük ile Uygulanabilir Fiskeli Glissando Tekniği

2.5.7 (G) Akor Tekniği

Temeli oluşturan kök ses üçlülerin en az üç ses kümelerinin bir arada seslendirilme biçimidir.

Kanun icrâ tekniğinde sağ el ve sol el kullanım alanını birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci parmaklar oluşturmaktadır. Akorlarda birinci parmağımızla icrâ ettiğimiz ilk nota kök sesi oluşturur ve bu elde edilen kök sesin üzerine üçlü veya daha fazla sesler eklenebilir. Kök sesin üzerine eklenerek icrâ edilen bu aralıklar üçüncü parmakla akorun üçlüsü, dördüncü parmakla akorun beşlisi, beşinci parmakla akorun yedilisi biçiminde ifade edilir. G derslerinde oluşturulan etütlerin kanun çalgısında akor tekniğinin uygulanabilirliği açısından art arda gerçekleştirilirken, akor bitiminde birlik nota değerindeki sus işaretlerinin var oluşu bu çalışmayı daha anlamlı kılacaktır. Bu çalışmada kaba çargâh perdesi sol el birinci parmak, hüseyinî perdesi sol el üçüncü parmak, rast perdesi sol el dördüncü parmak, çargâh perdesi sağ el birinci parmak, hüseyinî perdesi sağ el üçüncü parmak, gerdaniye perdesi sağ el dördüncü parmak, tiz çargâh perdesi sol el beşinci parmak ile aynı anda uygulanır. Kök, üçlü ve beşli akor figürasyonları ile temel sesi katlanmış üç sesli akor figürasyonları, diğer perdeler üzerinde de uygulanmıştır.

2.5.7.1 Deneysel İşlem Sürecinde Akor Tekniği Kazanımları ve Materyaller

- Etüt çalışmalarının bonasını ve solfejini yapar.
- Etüt çalışmalarını farklı metronom eşliğinde icrâ eder.
- Etüt çalışmalarını kolay ve hızlı bir şekilde öğrenip, kavradığı etüdü hafızaya alarak uygular.
- Etüt çalışmalarını uzun süre ve kolayca hafızada tutabilme becerisini diğer teknikler üzerinde uygular.
- Diğer kanun icrâ teknikleri ile bağlantı kurabilme becerisini sergiler.
- Tonal ve makamsal türde oluşturulan etütlerin farklılıklarını saptar.
- Kanun icrâ tekniklerine yönelik geliştirilen öğretim sisteminde yer alan etütleri kolay ve hızlı bir şekilde öğrenir.

Akor Etütleri - I -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

Şekil 2.6. Akor Etütleri - I -

Akor Etütleri - II -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

Şekil 2.7. Akor Etütleri – II –

Şekil 2. 7.'de sunulan etüt ferâhfezâ makamında “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı eserin aranağmesinden oluşturulmuştur.

Kanun icrasının en meşakkatli teknikleri içinde yer alan akor tekniğinin gelişimini desteklemek adına düzenlenmiş olan bu etüt, sadece ders takviminde kullanılmıştır.

2.5.8 (H) Arpej Tekniği

Kanun çalgısı ile uygulanan arpej tekniği birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci parmakların kullanımı ile oluşturulan akorların art arda seslendirme biçimleridir. Arpej figürasyonlarının kanun icrâ tekniklerindeki kullanım alanları oldukça geniştir. Eser içinde birlik, ikilik, dörtlük ve sekizlik nota değerleri üzerinde uygulanması, teknik olarak oldukça elverişli sağlayabilecektir. Arpej çalışmalarının ilk aşamasında kaba çargâh perdesi sol el birinci parmak, hüseyinâşirân perdesi sol el üçüncü parmak, rast perdesi sol el dördüncü parmak, çargâh perdesi sağ el birinci parmak, hüseyinî perdesi sağ el üçüncü parmak, gerdaniye perdesi sağ el dördüncü parmak, tiz çargâh perdesi sol el beşinci parmak ile uygulanır. H dersinde, çıkıcı olarak uygulanan çalışmalar, arpej tekniğinin son aşamasında inici olarak uygulanan icrâ teknikleri ile sonlandırılır. Bu arpej figürasyonları diğer perdeler üzerinde de uygulanmıştır.

2.5.8.1 DeneySEL İşlem Sürecinde Arpej Tekniği Kazanımları ve Materyaller

- Etüt çalışmalarının bonasını yapar.
- Eserin solfejini usûl eşliğinde uygular.
- Etüt çalışmalarını farklı metronom eşliğinde icrâ eder.
- Etüt çalışmalarını kolay ve hızlı bir şekilde öğrenip, kavradığı etüdü hafızaya alarak uygular.

- Etüt çalışmalarını uzun süre ve kolayca hafızada tutabilme becerisini diğer teknikler üzerinde uygular.
- Diğer kanun icrâ teknikleri ile bağlantı kurabilme becerisini sergiler.
- Tonal ve makamsal türde oluşturulan etütlerin farklılıklarını saptar.
- Kanun icrâ tekniklerine yönelik geliştirilen öğretim sisteminde yer alan etütleri kolay ve hızlı bir şekilde öğrenir.

Arpej Etütleri - I -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

The image displays a musical score for 'Arpej Etütleri - I -' (Arpeggio Exercises - I -). The score is written on ten staves, each containing a single melodic line. The notation is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The time signature is 4/4. Each staff begins with a repeat sign and a fermata. The exercises are characterized by arpeggiated patterns, with notes beamed together and separated by rests. Above each staff, there is a bracketed label '8vb' followed by a minus sign, indicating an octave transposition. The exercises are arranged in a sequence, with each staff showing a different arpeggiated pattern. The score is enclosed in a black rectangular frame.

Şekil 2.8. Arpej Etütleri – I –

Arpej Etütleri - II -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

The image displays a musical score for 'Arpej Etütleri - II -' in 3/4 time, featuring a single melodic line on a treble clef staff. The key signature has one flat (B-flat). The score consists of eight measures. The first measure contains a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. The second measure contains a quarter note D5, followed by eighth notes E5, F5, and G5. The third measure contains a quarter note A5, followed by eighth notes B5, C6, and D6. The fourth measure contains a quarter note B5, followed by eighth notes C6, D6, and E6. The fifth measure contains a quarter note C6, followed by eighth notes D6, E6, and F6. The sixth measure contains a quarter note D6, followed by eighth notes E6, F6, and G6. The seventh measure contains a quarter note E6, followed by eighth notes F6, G6, and A6. The eighth measure contains a quarter note F6, followed by eighth notes G6, A6, and B6. The score ends with a double bar line.

Şekil 2.9. Arpej Etütleri – II–

Şekil 2. 9.'da sunulan etüt ferâhfezâ makamında “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı eserin aranağmesinden oluşturulmuştur.

Kanun icrasının en meşakkatli teknikleri içinde yer alan arpej tekniğinin gelişimini desteklemek adına düzenlenmiş olan bu etüt, sadece ders takviminde kullanılmıştır.

2.5.9 (I) Fiske ve Fiskeli Glissando Teknikleri

Kanun çalgısına özgü bir teknik olan fiske tekniği, ses üzerinde kesik fakat duyumsanır bir vurgu ile ses frekansını oluşturma yetisini sağlayan geleneksel icrâ tekniklerindendir. Bu teknik sol el birinci parmak ve üçüncü parmağın birleşimi ile birinci parmağın tırnak ve deri kısmını kapsayan bölümün perde üzerinde bir ya da birden fazla notanın kesik bir ifade şeklinde duyumunu sağlayan bir süsleme biçimidir. Fiske tekniğinde tele uygulanan her vuruş bir fiskeyi temsil etmektedir. Nota değeri ve metronom hızı fiske tekniğinin uygulandığı ses frekansının yayılma hızına yön veren önemli faktörlerdendir. Kısa nota değerlerinde uygulanan fiske sayısı, uzun nota değerlerinde yerini çoklu fiske sayısına da bırakabilir. Bu sebeple kısa nota

değerli ve ağır metronom ile uygulanan fiske tekniğinde ses frekansının yayılma hızı, çoklu fiske tekniğindeki ses frekansının yayılma hızına oranla daha duyumsanır niteliktedir. Ölçüsüz yapılan fiske tekniği ise yoruma açık icrâlarda veya taksim icrâlarında kullanılmaktadır. I derslerinde fiske tekniğinin gelişimini destekleyen etüt çalışmaları çârgâh, buselik, düğâh, rast, acemaşîrân, hüseyînîaşîrân, yegâh ve kaba çârgâh perdelerini kapsamaktadır. Bu etüt çalışması tiz çârgâh, tiz bûselik, muhayyer, gerdaniye, acem, hüseyînî, nevâ, çârgâh perdelerinden başlayarak bir oktav dizi aralığında uygulanmıştır.

Fiskeli glissando tekniğinde icrâ pozisyonu; sol el birinci parmak ve üçüncü parmağın birleşiminin ardından birinci parmağın tırnak bölümü ile perdenin çalgı üzerinde mandal tahtasının bitiminden sonra mandal tahtasını takip eden filâtolar hizasından, erişilebilir ses aralığı kısmına doğru sesin akışkan biçiminde kaydırılarak, glissandonun son sesinin sağ el ikinci parmak eşliğinde duyumu ile sağlanır. I derslerinde fiske tekniğinin gelişimini destekleyen etüt çalışmaları çârgâh, buselik, düğâh, rast, acemaşîrân, hüseyînîaşîrân, yegâh ve kaba çârgâh perdelerinde uygulanmıştır.

2.5.9.1 Deneyisel İşlem Sürecinde Fiske ve Fiskeli Glissando Tekniklerinin Kazanım ve Materyalleri

- Etüt çalışmalarını farklı üslup teknikleri ile sergilemek için alternatif çözüm yöntemleri üretir, çözüm yöntemlerini merakla araştırır, uygular ve sonuca varır.
- Kazanım dahilinde bulunan etüt çalışmaları ile ilgili fikirlerini özgürce dile getirir ve akıcı bir icrâ tekniğiyle sergiler.
- Tekniği farklı bir makamsal etüde dönüştürür ve diğer teknik etütler ile birleştirme becerisini sergiler.
- Kazanım dahilinde bulunan etüt çalışmalarını daha önce icrâ edilmemiş perde üzerine göçürebilme becerisini üst düzey seviyede gösterir.

Fiske ve Fiskeli Glissando Etütleri - I -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

Şekil 2.10. Fiske ve Fiskeli Glissando Etütleri – I – (Sayfa 1)

2 Fiske ve Fiskeli Glissando Etütleri - I -

Şekil 2.11. Fiske ve Fiskeli Glissando Etütleri – I – (Sayfa 2)

Fiske ve Fiskeli Glissando Etütleri - II -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

Şekil 2.12. Fiske ve Fiskeli Glissando Etütleri – II –

Şekil 2. 12.'de sunulan etüt ferâhfezâ makamında “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı eserin aranağmesinden oluşturulmuştur.

Kanun icrasının en meşakkatli teknikleri içinde yer alan fiske ve fiskeli glissando tekniğinin gelişimini desteklemek adına düzenlenmiş olan bu etüt, sadece ders takviminde kullanılmıştır.

2.5.10 (J) Kromatik Tekniği

Kanun çalgısı üzerinde uygulanan kromatik tekniği, mandalların yarım ya da tam kaldırma tekniğinin kullanımı sonucunda teller üzerinde meydana gelen fiziksel farklılaşma nihayetinde sesin yarım ses değişmesini sağlar. Mandalların tam veya yarım kaldırma tekniği, eserin sistematik yapısıyla farklılık göstermektedir. Bu teknikte mandalların hafifçe tutulup sesin doğru frekansa erişmesinden sonra ipeksi bir dokunuşla bırakılması icrâ açısından büyük önem arz etmektedir. Bu etüt kaba çârgâh, kaba nîm hicaz, yegâh, kaba nîm hisâr, hüseyînâşîrân, acemaşîrân, ırâk, rast, nîm zirgüle, dügâh, kürdî, bûselik, çârgâh, nîm hicaz, çârgâh, bûselik, kürdî, dügâh, nîm zirgüle, rast, ırâk, acemaşîrân, hüseyînâşîrân, kaba nîm hisâr, yegâh, kaba nîm hicaz, kaba çârgâh perdelerinin art arda seslendirilmesiyle oluşmaktadır. Bu etütlerin iki oktav ses aralığında uygulaması kromatik tekniği üzerinde gelişim sağlayacaktır.

2.5.10.1 Deneysel İşlem Sürecinde Fiske ve Fiskeli Glissando Tekniklerinin Kazanım ve Materyalleri

- Kazanıma dahil edilen görev ve sorumluluk bilincine konsantre olur.
- Öğrencilerin seviyelerine uygun olarak oluşturulan öğretim sistemi belirli kurallar ve standartlar dahilinde uygulanır.
- Görev ve sorumlulukları yerine getirme becerisinde dışardan gelen motivasyona az seviyede ihtiyaç duyar.
- Kazanıma dahil edilen etüt çalışmalarında öğrenci liderlik yeteneği gösterir. Azimle yürüttüğü çalışmaları yüksek enerjiyle icrâ eder.
- Tekniğin zorluk seviyesine karşın tamamlayıcı ve paylaşımcı davranışlar sergiler.

Kromatik Etütleri - I -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

The image shows a musical score for a chromatic exercise. It consists of eight staves of music, each containing a series of notes that move chromatically across the staff. The notes are written in a treble clef and include various accidentals (sharps, flats, and naturals) to indicate the chromatic movement. The score is presented in a clean, professional layout with a black border around the musical notation.

Şekil 2.13. Kromatik Etütleri – I – (Sayfa 1)

2 Kromatik Etütleri - I -

Şekil 2.14. Kromatik Etütleri – I – (Sayfa 2)

Kromatik Etütleri - II -

Hazırlayan ve Düzenleyen:
Nuray DÖNMEZ DEVECİOĞLU

Şekil 2.15. Kromatik Etütleri – II –

Şekil 2. 15.'te sunulan etüt ferâhfezâ makamında “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı eserin aranağmesinden oluşturulmuştur.

Kanun icrasının en meşakkatli teknikleri içinde yer alan kromatik tekniğinin gelişimini desteklemek adına düzenlenmiş olan bu etüt, sadece ders takviminde kullanılmıştır.

2.5.11 (K) Türk Mûsikîsinde Eser İcrâsı

Şarkı, tüm uluslarda farklı adlarla adlandırılrsa da ortak özellikleri bünyesinde barındıran eserlerdir. “4, 5, 6, 8 mısralı kıt'aların bestelenmesinden meydana gelmiş bir formadır. Terennümsüzdür. Ekseriyetle 10 zamanlıya kadar küçük usullerle ve nadiren de bazı büyük usullerle ölçülmüşlerdir” (Özkan, 1998: 87).

2.5.11.1 Şarkıların Deneysel İşlem Sürecindeki Kazanımları

- Eserin diktesini ve deşifresini yapar.
- Semâî usûlü eşliğinde eserin solfejini yapar.
- Eserin bestekârı ve güftekarı hakkında bilgi edinir.
- Eserin dönemi hakkında bilgi edinir.
- Eser üzerinde geleneksel Türk mûsikîsi perde sistemindeki notaların isimlerini ayırt eder.
- Eseri çözümler ve kanun icrâ tekniklerini kapsayan ölçüleri keşfeder.
- Kazanımları dahilinde eseri tanılama becerileri doğaçlama yöntemi ile kanun icrâ tekniklerini uygular.
- Eserin aranağmesini farklı artikülasyon teknikleri ile icrâ eder.
- Eserin aranağmesini largamente / largo (genişçe – çok yavaş 40 bpm ve altı), lento (çok yavaş 60 – 40 bpm), larghetto (tercihen genişçe ve kararlı 60 – 66 bpm), adagio (yavaş ve görkemli, kararlı 66 – 76 bpm), andante (yürüyüş hızında 76 – 108 bpm), moderato (orta hızda 108 – 120), presto (çok hızlı 168 – 200) metronom eşliğinde icrâ eder.
- Eserin ilgili ölçüleri akor ve arpej figürasyon teknikleri ile yorumlanır.
- Eserin ilgili ölçülerinde fiske, fiskeli glissando ve kromatik tekniklerini uygular.
- Solo ve toplu icrâlarda refakat tekniğinin önemini vurgulayan eser örneklerini inceler ve eser analizini yapar.
- Kazanım dahilinde bulunun eser pilot alınarak kanun icrâ tekniklerini kapsayan özgün bir beste yapar.

Çalışmada kullanılacak olan eser, TRT Müzik Dairesi Başkanlığı Yayınları TSM Sözlü Eserler arşivinin 2328 sayılı repertuarı olan “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı eserdir. Hamâmîzâde İsmâîl Dede Efendi'ye ait olan bu eser semâî usulündedir. Eserin notası Şekil 2. 16.'da sunulmuştur.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TÜRK SAN'AT MÜZİĞİ NO: 70

SEMÂİ

SÜRE 1,40x3

♩ = 176

FERÂHFEZÂ ŞARKI

BİR VERD-İ RA'NÂ, ETDİM TEMÂŞÂ

2 3 2 8.

HAMMÂMÎ-ZÂDE İSMÂİL
Dede Efendi(1778-1846)

1- BİR VER-Dİ RA' NÂ ET- DİM TE- MÂ- SÂ
2- KİS- MÎ- Rİ DİL- NÂ BER SÎ- RÎ- Nİ ES- MER
3- BİR SÜ- Hİ DİL- CÜ DEN- DÂ- Nİ İN- CÜ

1- DİL SEN- DE HÂ- LÂ AH DİL- Sİ- TÂ- NİM
2- GİY- SÜ- SU AN- BER AH DİL- Sİ- TÂ- NİM
3- SÜN- BÜ- Lİ GİY- SÜ AH DİL- Sİ- TÂ- NİM

ARANAĞMESİ

BİR VERD-İ RA'NÂ, ETDİM TEMÂŞÂ,
DİL SENDE HÂLÂ, AH, DİL-SİTÂNİM!
KİŞMİRİ DİL-BER, ŞİRİN-İ ESME,
GİYSÜSÜ ANBER, AH, DİL-SİTÂNİM!
BİR ŞÜH-İ DİL-CÜ, DENDÂNİ İNCÜ,
SÜNBÜLİ GİYSÜ, AH, DİL-SİTÂNİM!

VEZNİ: MÜSTEF'İLÂTÜN MÜSTEF'İLÂTÜN

Şekil 2.16. Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ Adlı Ferâhfezâ Makamındaki Şarkının Notası

2.6 Kanun Çalgısında Akor, Arpej, Fiske, Fiskeli Glissando ve Kromatik Tekniklerinin Kontrol (Geleneksel) ve Deney Gruplarındaki (Renzullî'nin “Üç Halka Kuramı”) Kazanımlar, Ders Uygulamaları ve Çalışma Takvimi

Tablo 2.3. Kontrol Grubu (Geleneksel Yöntem) (Akor ve Arpej İcrâ Teknikleri)

Dersin Adı	Müzik (Kanun)
Sınıf	ÖYG – 4, ÖYG – 5A/B, Proje – 2
Etkinlik Adı	Akor Tekniği – Arpej Tekniği
Önerilen Süre	4 + 4= 8 Ders
Yöntem	Geleneksel Yöntem
Eser	Hammâm – î zâde İsmâil Dede Efendinin “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı Ferâhfezâ Şarkı
Önerilen Ders Saati	Kazanımlar
2 Ders	Akor tekniğini tanımlar ve uygular.

...	2 Ders	Akor tekniğini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular.
	2 Ders	Eserin armonik çözümlemesini açıklar ve uygular.
	2 Ders	Akor tekniğini doğru ve pürüzsüz seslerle uygular.
Önerilen Ders Saati	Kazanımlar	
2 Ders	Arpej tekniğini tanımlar ve uygular.	
2 Ders	Arpej tekniğini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular.	
2 Ders	Eserin armonik çözümlemesini açıklar ve uygular.	
2 Ders	Arpej tekniğini doğru ve pürüzsüz seslerle uygular.	

Tablo 2.4. Kontrol Grubu (Geleneksel Yöntem) (Fiske, Fiskeli Glissando ve Kromatik İcrâ Teknikleri)

Dersin Adı	Müzik (Kanun)
Sınıf	ÖYG – 4, ÖYG – 5A/B, Proje – 2
Etkinlik Adı	Fiske Tekniği – Fiskeli Glissando – Kromatik Teknikleri
Önerilen Süre	4 + 4 = 8 Ders
Yöntem	Geleneksel Yöntem
Eser	Hammâm – î zâde İsmâil Dede Efendinin “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı ferâhfezâ Şarkı
Önerilen Ders Saati	Kazanımlar
2 Ders	Fiske ve fiskeli glissando tekniklerini tanımlar ve uygular.
2 Ders	Fiske ve fiskeli glissando tekniklerini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular.
2 Ders	Eser çözümlemesinde fiske ve fiskeli glissando tekniklerini uygular.
2 Ders	Fiske ve fiskeli glissando tekniklerini doğru ve pürüzsüz seslerle uygular.
Önerilen Ders Saati	Kazanımlar
2 Ders	Kromatik tekniği ile inici ve çıkıcı etütleri birlik, ikilik, dörtlük ve sekizlik değerler ile uygular.

...	2 Ders	Kromatik tekniğini tam ve yarım uygulama egzersizleri ile icrâ eder.
	2 Ders	Kromatik tekniğini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular.
	2 Ders	Kromatik tekniğini doğru ve pürüzsüz seslerle uygular.

Tablo 2.5. Deney Grubu (Kanun İcrâ Teknik Öğretimine Yönelik Stratejiler) (Akor ve Arpej İcrâ Teknikleri)

Dersin Adı	Müzik (Kanun)
Sınıf	ÖYG – 4, ÖYG – 5A/B, Proje – 2
Etkinlik Adı	Akor ve Arpej Tekniği
Süre	(4 + 4) + (4 + 4) = 16 Ders
Yöntem	Kanun İcrâ Teknik Öğretimine Yönelik Stratejiler
Eser	Hammâm – î zâde İsmâil Dede Efendinin “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı Ferâhfezâ Şarkı
Önerilen Ders Saati	Uygulama Basamakları Kazanımlar
2 Ders	Akor ve Arpej Tekniğini tanımlar ve uygular. Kanun icrâ tekniklerini kapsayan etütlerin uygulamasında sağ ile sol elin aynı anda farklı artikülasyonlarla uygulayarak beynin sağ ve sol yarı kürenin gelişimini destekleyen etüt çalışması yapar.
2 Ders	- Akor ve Arpej Tekniğini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular. - Uyumsuz notaların birleşiminden oluşan seslerin orta çağda yasaklanmasının altında yatan nedeni bulması için fikirler üretmesi sağlanarak bu uyumsuz seslerin yarattığı etkiyi diğer seslerden ayırtmasını sağlayıcı egzersizler verilir.
2 Ders	- Eserin armonik çözümlemesini açıklar ve uygular. - Batı müziği etkilerinde bestelenen geleneksel Türk mûsikîsinin eserlerinden esinlenerek oluşturulan etütlerin hangi esere ait olduğu ile ilgili fikirler üretir.
2 Ders	“Farklı seslerin birleşiminden doğarak oluşan ses uyumunun en güzel örneği, doğanın içinde saklıdır” düşünce ile araştırma modelinde kullanılan tekniği, doğanın içinde duyulabilen sesler üzerinde uyarlanması istenir. - Akor ve Arpej Tekniğini doğru ve pürüzsüz uygular.

Tablo 2.6. Deney Grubu (Kanun İcrâ Teknik Öğretimine Yönelik Stratejiler) (Fiske ve Fiskeli Glissando İcrâ Teknikleri)

Dersin Adı	Müzik (Kanun)
Sınıf	ÖYG – 4, ÖYG – 5A/B, Proje – 2
Etkinlik Adı	Fiske ve Fiskeli Glissando İcrâ Teknikleri
Süre	4 + 4 = 8 Ders

...	
Yöntem	Kanun İcrâ Teknik Öğretimine Yönelik Stratejiler
Eser	Hammâm – î zâde İsmâil Dede Efendinin “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı Ferâhfezâ Şarkı
Önerilen Ders Saati	Uygulama Basamakları Kazanımlar
2 Ders	- Fiske ve fiskeli glissando tekniklerini tanımlar ve uygular. - Yepyeni bir eser bestelemiş olsaydınız kanun icrâ tekniklerini eserin hangi bölümlerinde yer verirdiniz? sorusu yöneltilir.
2 Ders	- Fiske ve fiskeli glissando tekniklerini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular. - Kalp atışlarının hangi ritim kalıplarında attığı konusu irdelenir. 2/4'lük ve 3/4'lük ritim kalıplarının ayrımı yapılarak hissedilen kalp atışlarıyla Fiske Tekniğini uygulaması istenir.
2 Ders	- Eser deşifresinde fiske ve fiskeli glissando tekniklerini çözümler ve uygular. - Her eserin farklı bir ruha sahip olduğu ve her eserin içinde farklı İcrâ tekniklerinin kullanılmayacağı ayrımının hissedilmesi için eserin ilk örneklerinin analizi yapılır.
2 Ders	- Bomboş bir odada teknik uygulanırken bir vuruşluk sus işareti olan ölçülerde yankı etkisinin duyumu sağlanacaktır. Yankı Tekniği ile doğal yöntemlerle ritim uyumunu yakalayabilecek egzersizler ile yavaş, orta ve hızlı metronom eşliğinde tekniğin uygulanması istenir. - Fiske ve fiskeli glissando tekniklerini doğru ve pürüzsüz uygular.

Tablo 2.7. Deney Grubu (Kanun İcrâ Teknik Öğretimine Yönelik Stratejiler) (Kromatik İcrâ Tekniği)

Dersin Adı	Müzik (Kanun)
Sınıf	ÖYG – 4, ÖYG – 5A/B, Proje – 2
Etkinlik Adı	Kromatik Tekniği
Süre	4 + 4 = 8 Ders
Yöntem	Kanun İcrâ Teknik Öğretimine Yönelik Stratejiler
Eser	Hammâm – î zâde İsmâil Dede Efendinin “Bir Verd – i Ra'nâ, Etdim Temâşâ” adlı Ferâhfezâ Şarkı
Önerilen Ders Saati	Uygulama Basamakları Kazanımlar
2 Ders	- Kromatik Tekniği ile inici ve çıkıcı etütleri birlik, ikilik, dörtlük ve sekizlik değerler ile uygular. - Müzik hafızasını geliştirmeye yönelik çalışmalarla kanun icrâ tekniklerini kapsayan etütleri notaya bakmaksızın seslendirmesi istenir.
2 Ders	- Kromatik Tekniğini tam ve yarım uygulama egzersizleri ile İcrâ eder. - Kromatik Tekniği uygulamasında kullanılan ölçülerin diğer ölçülerden ayrılan genel özelliklerini etütlerin yapısal özelliklerine bakarak bulmaları istenir.
2 Ders	- Kromatik Tekniğini ikinci ve üçüncü oktav üzerinde uygular. - Kanun icrâ teknikleri eserler ve kanun taksim analizleri ile anlamlandırılır. Kanun icrâ tekniklerinden Kromatik Tekniğini içine alan bir taksim örneği oluşturulması istenir.
2 Ders	- Kromatik Tekniğini doğru ve pürüzsüz seslerle uygular. - Oktav sesinin keşfi ile ilgili ön bilgi verildikten sonra bu tekniğin Kanun çalgısında oktav sesinin tek bir perde üzerinde nasıl elde edilebileceğini bulması istenir. Bir oktav üstü ses üzerinden tüm etütler göçürülür.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sıralı biçimde alt problemlere ilişkin testlerin sonuç verileri sunulmuştur. Ön ve son testlerdeki çıktılar Mann – Whitney U Testi kullanılarak sonuç verilerine ulaşılmıştır. Sonuçlar ayrıntılı olarak tablo biçiminde sunulmuştur.

3.1 1. Alt Problem Bulguları

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki akor tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 1.'de ilan edilmiştir.

Tablo 3.1. Akor Tekniğini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Ön Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Deney	4	3.5	14	14.000	-1.528	.127
Kontrol	4	3.5	22			
Toplam	8					

Tablo 3. 1. verilerinde gruplarda akor tekniğini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U=14.000$; $p>0.05$). Sıra ortalama verilerinde deney grup ortalamasının yukarısındadır. Bu verinin de istatistiksel yönden anlamsal bir farkın olmadığı denilebilir.

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki akor tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 2.'de ilan edilmiştir.

Tablo 3.2. Akor Tekniğini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Son Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Deney	4	6.5	26	.000	-2.494	.013
Kontrol	4	2.5	10			
Toplam	8					

Tablo 3. 2. verilerinde gruplarda akor tekniğini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel yönden bir fark görülmektedir ($U= .000$; $p>0.05$). Bu sonuçlar yönünden deney grubunda sunulan eğitimin akor tekniği üzerine geliştirilen öğretim sisteminin öğrenciler üzerinde becerilerini önemli derecede artırdığı denilebilir.

3.2 2. Alt Problem Bulguları

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki arpej tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 3.'te ilan edilmiştir.

Tablo 3.3. Arpej Tekniğini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Ön Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Deney	4	4.5	18	8.000	.000	1.000
Kontrol	4	4.5	18			
Toplam	8					

Tablo 3. 3. verilerinde gruplarda arpej tekniğini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U= 8.000$; $p>0.05$). Sıra ortalama verileri yönünden de gruplar arasında eşitlik söz konusudur.

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki arpej tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 4.'te ilan edilmiştir.

Tablo 3.4. Arpej Tekniğini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Son Test)

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)						
Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Deney	4	6.5	26			
Kontrol	4	2.5	10	.000	-2.428	.015
Toplam	8					

Tablo 3. 4. verilerinde gruplarda arpej tekniğini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel yönden bir fark görülmektedir ($U = .000$; $p > 0.05$). Bu sonuçlar yönünden deney grubunda sunulan eğitimin arpej tekniği üzerine geliştirilen öğretim sisteminin öğrenciler üzerinde becerilerini önemli derecede artırdığı denilebilir.

3.3 3. Alt Problem Bulguları

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki fiske ve fiskeli glissando tekniklerini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 5.'te ilan edilmiştir

Tablo 3.5. Fiske ve Fiskeli Glissando Tekniklerini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Ön Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	4.5	18			
Kontrol	4	4.5	18	8.000	.000	1.000
Toplam	8					

Tablo 3. 5. verilerinde gruplarda fiske ve fiskeli glissando tekniklerini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U = 8.000$; $p > 0.05$). Sıra ortalama verileri yönünden de gruplar arasında eşitlik söz konusudur.

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki fiske ve fiskeli glissando tekniklerini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 6.'da ilan edilmiştir.

Tablo 3.6. Fiske ve Fiskeli Glissando Tekniklerini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Son Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	6.38	25.5			
Kontrol	4	2.63	10.5	.000	-2.381	.017
Toplam	8					

Tablo 3. 6. verilerinde gruplarda fiske ve fiskeli glissando tekniklerini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel yönden bir fark görülmektedir ($U = .000$; $p > 0.05$). Bu sonuçlar yönünden deney grubunda sunulan eğitimin fiske ve fiskeli glissando teknikleri üzerine geliştirilen öğretim sisteminin öğrenciler üzerinde becerilerini önemli derecede artırdığı denilebilir.

3.4 4. Alt Problem Bulguları

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki kromatik tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 7.'de ilan edilmiştir.

Tablo 3.7. Kromatik Tekniğini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Ön Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	5.25	21			
Kontrol	4	3.75	15	5.000	-.949	.343
Toplam	8					

Tablo 3. 7. verilerinde gruplarda kromatik tekniğini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U = 5.000$; $p > 0.05$). Sıra ortalama verilerinde deney grup ortalamasının yukarısındadır. Bu verinin de istatistiksel yönden anlamsal bir farkın olmadığı denilebilir.

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki kromatik tekniğini seslendirme düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 8.'de ilan edilmiştir.

Tablo 3.8. Kromatik Tekniğini Seslendirme Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Son Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	6.5	26	.000	-2.530	.011
Kontrol	4	2.5	10			
Toplam	8					

Tablo 3. 8. verilerinde gruplarda kromatik tekniğini seslendirme düzeylerine yönelik istatistiksel yönden bir fark görülmektedir ($U = .000$; $p > 0.05$). Bu sonuçlar yönünden deney grubunda sunulan eğitimin kromatik tekniği üzerine geliştirilen öğretim sisteminin öğrenciler üzerinde becerilerini önemli derecede artırdığı denilebilir.

3.5 5. Alt Problem Bulguları

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulama düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 9.'da ilan edilmiştir.

Tablo 3.9. Yetenek, Yaratıcılık ve Motivasyon Yöntemleriyle Öğrenilen Etütlerin Eser İçinde Uygulama Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Ön Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	3.5	14	4.000	-1.528	.127
Kontrol	4	5.5	22			
Toplam	8					

Tablo 3. 9. verilerinde gruplarda yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulama düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U = 4.000$; $p > 0.05$). Sıra ortalama verilerinde kontrol grup ortalamasının yukarısındadır. Bu verinin de istatistiksel yönden anlamsal bir farkın olmadığı denilebilir.

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulama düzeylerine etkisi gruplarda ölçülmüş ve Tablo 3. 10.'da ilan edilmiştir.

Tablo 3.10. Yetenek, Yaratıcılık ve Motivasyon Yöntemleriyle Öğrenilen Etütlerin Eser İçinde Uygulama Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Son Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	5	20	6.000	-.667	.505
Kontrol	4	4	16			
Toplam	8					

Tablo 3. 10. verilerinde gruplarda yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulama düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U = 6.000$; $p > 0.05$). Sıra ortalama verilerinde deney grup ortalamasının yukarısındadır. Bu verinin de istatistiksel yönden anlamsal bir farkın olmadığı denilebilir.

3.6 6. Alt Problem Bulguları

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki kolayca ve uzun süreli hafızaya alma yöntemleri ile diğer teknikler üzerine aktarma düzeylerine etkisi ölçülmüş ve Tablo 3. 11.'de ilan edilmiştir.

Tablo 3.11. Kolayca ve Uzun Süreli Hafızaya Alma Yöntemleri ile Diğer Teknikler Üzerine Aktarma Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Ön Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	5	20			
Kontrol	4	4	16	6.000	-1.000	.317
Toplam	8					

Tablo 3. 11. verilerinde gruplarda yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulama düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U=6.000$; $p>0.05$). Sıra ortalama verilerinde deney grup ortalamasının yukarısındadır. Bu verinin de istatistiksel yönden anlamsal bir farkın olmadığı denilebilir.

Kanun seslendirme becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan öğretim sistemindeki kolayca ve uzun süreli hafızaya alma yöntemleri ile diğer teknikler üzerine aktarma düzeylerine etkisi ölçülmüş ve Tablo 3. 9.'da ilan edilmiştir.

Tablo 3.12. Kolayca ve Uzun Süreli Hafızaya Alma Yöntemleri ile Diğer Teknikler Üzerine Aktarma Düzeylerine İlişkin Sonuçlar (Son Test)

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Deney	4	5.25	21			
Kontrol	4	3.75	15	5.000	-.949	.343
Toplam	8					

Tablo 3. 12. verilerinde gruplarda yetenek, yaratıcılık ve motivasyon yöntemleriyle öğrenilen etütlerin eser içinde uygulama düzeylerine yönelik istatistiksel bir fark görülmemektedir ($U=5.000$; $p>0.05$). Sıra ortalama verilerinde deney grup ortalamasının yukarısındadır. Bu verinin de istatistiksel yönden anlamsal bir farkın olmadığı denilebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Renzulli'nin "Üç Halka Kuramı" bağlamında hazırlanan öğretim programı ve bu programda uygulanan kanun çalgı teknik icrâlarındaki çalışmalar, elde edilen bulgu sonucu ortaya çıkan çalışmalar ile bağdaştığı görülmüştür.

Renzulli'nin "Üç Halka Kuramı"nın birinci halkasında geniş bilgi hazinesi, bilgileri kolayca ve uzun süreli tutma becerisi, kuvvetli hafıza, kolay ve hızlı bir şekilde öğrenme ve kavrayabilme, bağlantı kurma, genelleştirme yapma gibi özelliklerin, özel yetenekli öğrencilerde akor ve arpej tekniği üzerinde geliştirilmiş öğretim sistemi, çalışmanın 1 ve 2'nci alt problemine ilişkin bulgu sonuçları doğrultusunda örtüştüğü görülmüştür.

Özel yetenekli öğrenci eğitiminde kanun icrâcılığında şimdiye kadar uygulanmamış teknikler hakkında sorular sormak, geliştirilmiş teknikler doğrultusunda yepyeni bir eser ya da düşünce ortaya koymalarının istenmesi yaratıcılığı geliştirmede etken oluşturmıştır. Renzulli'nin her çocuğa farklı müfredat uygulama tekniğinin kanun icrâ edebilme becerilerinin geliştirilmesinde oldukça yaratıcı sonuçlar verdiği görülmüştür.

"Üç Halka Kuramı"nın diğer bir halkası olan yaratıcılık halkasında yetenek kadar zekânın da önemi vurgulanmaktadır. Bu halkada; kabul etmemede özgürlük, orijinallik, sonuçları kolayca kestirebilme, merak, problem çözme yeteneği, esneklik, fikirlerini akıcı bir şekilde ifade etme, fikirleri dönüştürme ve birleştirme, risk alabilme gibi özelliklerin özel yetenekli öğrencilerde kanun çalgısına özgü bir teknik olan fiske ve fiskeli glissando tekniği üzerine geliştirilmiş öğretim modeli, çalışmanın 3'üncü alt problemine ilişkin bulgu sonuçları doğrultusunda örtüştüğü görülmüştür.

... Fiske ve fiskeli glissando tekniklerinin birinci kademedeki öğrenciler üzerinde uygulanabilirliği “üç parmağın birleşimiyle uygulanan fiske tekniği” olarak adlandırılabilir tekniği ve “yüksük ile uygulanan fiskeli glissando tekniği” olarak adlandırılabilir tekniği ile oluşturulan öğretim sistemi, öğrencilerin icrâ kabiliyet yetisini arttırdığı görülmüştür.

Birinci kademe öğrencilere yönelik geliştirilen bu öğretim sistemi ile hem telin pürüzsüz bir şekilde kapatılması, hem de sesin akışkanlığını sağlamada çok az bir fiziksel güce ihtiyaç duyulması neticesinde kullanılabilirliğin daha verimli bir hale getirilmesi sonucuna ulaşılmıştır.

Renzulli’nin “Üç Halka Kuramı”nın diğer bir halkası olan görevleri yerine getirme sırasında dışardan az motivasyona ihtiyaç duyma, problemlere ve görevlere karşı konsantre olma, yüksek enerji, motivasyon, sorumluluk, ne kadar zor olursa olsun işlerini tamamlama ve paylaşma, liderlik yeteneği, azimli olma, ilgi alanları ve aktivitelerde yoğun isteklilik gibi özelliklerin özel yetenekli öğrencilerde kromatik tekniği üzerine geliştirilmiş öğretim sistemi ile monoton bir ders işleyişinin önüne geçerek daha eğlenceli bir öğretim sistemi geliştirildiği çalışmanın 4’üncü alt problemine ilişkin bulgu sonuçları doğrultusunda örtüştüğü görülmüştür.

Motivasyon, ilgi alanları ve aktivitelerde yoğun isteklilik faktör dayanağı ile desteklenerek performans niteliğini arttıran bir olgu niteliğine dönüştürülebilir

Özel yeteneğe sahip öğrencilerin ders sırasında istenen tüm soruları kısa bir sürede algılaması ve uygulaması beklenen sonuçlardandır. Bu sebeple; öğrenciye seviyesinden çok düşük ya da seviyesinden çok yüksek bir eğitim verilmesi öğrencinin motivasyonunu etkileyebilir. Her iki durumda da öğrenci yeteneğini tam anlamıyla sergileyememiş olur. Bu çalışmada öğrencilerin seviyelerine uygun olarak oluşturulan çalışma planı ile öğrencilerin kazanımları artırılmıştır. Kanun çalgı eğitiminde öğrencinin motivasyonunu sağlamak için bu çalgının kullanılabilirliğini yüksek tutan öğretim programlarından kaçınılması gerekmektedir.

Kanun çalgısının özel yetenekli öğrenci eğitiminde kullanılan sistematik yaklaşımların Renzulli’nin ortalamanın üzerinde bir yetenek, yaratıcılık ve motivasyon özelliği ile öğrenimin orijinal, doğal, kolay ve hızlı geliştiriciliği öngörülmektedir. Bu araştırma Batı müziğinin etkilerini yansıtan geleneksel Türk mûsikîsi eserlerinden esinlenerek oluşturulan fiske tekniği, fiskeli glissando tekniği, kromatik teknik, akor ve arpej figürasyonları ile desteklenen farklı etütlerin özel yetenekli öğrenciler üzerinde yetenek gelişimine anlamlı kazanımlar sağlayabilir.

Bu çalışmada, kanun çalgısı özelinde, özel yetenekli öğrenci eğitiminde kullanılan sistematik yaklaşımların Renzulli’nin “ortalamanın üzerinde bir yetenek, yaratıcılık ve motivasyon” özelliği çerçevesinde geliştirici olacağı düşünülmektedir.

Özel yetenekli öğrencilere kanun çalgısını öğretmeye yönelik geliştirilen bu öğretim modeli, Bilim ve Sanat Merkezlerinde kanun çalgı eğitimine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma doğrultusunda, kanun çalgı icrâ tekniklerinin uygulanabilirliğine yönelik yapılan çalışmaların farklı icrâ teknikleri ile uygulanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Açın, C. (1994). *Enstrüman bilimi (organoloji)*. (1. Basım). İstanbul: Yenidoğan Basımevi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. (6. Basım). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Bebek, E. (2011). *Kanun sazında belli başlı tekniklerin eğitiminde geleneksel Türk sanat müziğindeki şarkı formundaki eserlerin aranağmelerinin kullanılabilirliği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (11. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Fenmen, M. (1991). *Müzikçinin el kitabı*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

- Günelçin, S. (2010). *Kanun metotlarının sağ ve sol el teknikleri açısından incelenmesi ve bu tekniklerin kanun eğitimine yönelik olarak örnek eserler üzerinde gösterilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kahyaoğlu, Y. (2011). *Kanun sazı öğretiminde klasik Türk müziği saz eseri formlarının fonksiyonlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Karabey, B. ve Yürümezoğlu, K. (2015). Yaratıcılık ve üstün yetenekliliğin zekâ kuramları açısından değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40 (86 – 106).
- Öpengin, E. (2011). *Üstün zekâlı öğrencilerin bakış açısıyla üstün zekâ etiketinin öğrencilerin çeşitli algıları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özkan, İ. H. (1998). *Türk mûsikîsi nazariyatı ve usûlleri kudüm velveleri*. (5. Basım). Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Öztuna, Y. (2006). *Türk mûsikîsi*. Ankara: Orient Yayınları.
- Somakcı, P. (2000). *Mesleki müzik eğitimi yapan üniversitelerde başlangıç düzeyi için kanun öğretim yöntemine ilişkin sistematik bir yaklaşım*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sungurtekin, M. (2010). *Motivasyon ve çalgı eğitimindeki yeri*. *New World Sciences Academy Fine Arts (NWSA)*, 5 (1), 28 – 34.
- Tanrıkorur, C. (2001). *Biraz da müzik*. (1. Basım). İstanbul: Feza Gazetecilik A. Ş.
- Toksoy Kostak, A. (2018). *Kanunda süsleme ve modern çalgı teknikleri için alıştırma – etütler*. (1. Basım) İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvar Yayınları: 14.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkiler bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma, 01.01.2020 tarihinden önce yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu yoktur.